

Ny kunnskap om det optimale fjøset for bedre trivsel hos sau og bonde

Forfatter

Randi Oppermann Moe, NMBU

Sammendrag

Forskningsprosjektet FåreBygg, som ble igangsatt i 2013, går nå mot slutten. Prosjektet var basert på næringas behov for kunnskap om kostnadseffektive bygnings- og drifts løsninger for sau, og ble utviklet og utført i tett samarbeid mellom partnere fra saueneinga og forskningsinstitusjoner. Den brede og tverrfaglige tilnærmingen har bidratt til resultater som vil danne et viktig beslutningsgrunnlag for videre utvikling av en framtidrettet og bærekraftig produksjon av norsk sauekjøtt. På prosjektets sluttseminar på Tynset 28.2.2019 presenteres prosjektets hovedresultater. Hold av dato og meld deg på!

Publisert

2019

Referanse

Sau og Geit 1/2019

Utskriftsdato

23.03.2023 www.fag.nsg.no

Ny kunnskap om det optimale fjøset for bedre trivsel hos sau og bonde

Forskningsprosjektet FåreBygg, som ble igangsatt i 2013, går nå mot slutten. Prosjektet var basert på næringas behov for kunnskap om kostnadseffektive bygnings- og driftsløsninger for sau, og ble utviklet og utført i tett samarbeid mellom partnere fra saueneringa og forskningsinstitusjoner. Den brede og tverrfaglige tilnærmingen har bidratt til resultater som vil danne et viktig beslutningsgrunnlag for videreutvikling av en framtidsrettet og bærekraftig produksjon av norsk sauekjøtt. På prosjektets sluttseminar på Tynset 28.2.2019 presenteres prosjektets hovedresultater. Hold av dato og meld deg på!

Tekst: Randi Oppermann Moe. **Foto:** Arne Flatebø

For å forstå hvordan ulike enkle bygningsløsninger og tilgang til utereale påvirker sauens helse, velferd og produksjonsparametre ble det utført både spørreundersøkelser og besetningsbesøk. Sauefjøset skal ikke bare ivareta dyras behov i vinterføringsperioden, men det er også arbeidsplassen til bonden, og potensielt av stor betydning for bondens arbeidsdag. Utgangspunktet vårt i FåreBygg har derfor vært at man må se bondens velferd i sammenheng med dyrevelferden.

Hva betyr mest for bonden?

Av de 3764 saueprodusentene som mottok spørreundersøkelsen var det 1206 som svarte. Med denne undersøkelsen ønsket vi bl.a. å finne ut mer om effekten av ulike bygnings- og driftsløsninger på sauens helse og bondens fysiske arbeidsmiljø. Er det sammenhenger mellom hvordan bonden opplever arbeidsmiljøet sitt, jobbtilfredshet, arbeidsmotivasjon og holdninger til håndtering av sauene? Analysene har gitt ny og spennende innsikt i hvilke faktorer som er mest avgjørende for saueprodusenters jobbtilfredshet og holdninger. Dette kan i sin tur ha konsekvenser for kvaliteten på husdyrrøkt og dermed også dyrevelferden.

Hva betyr mest for sauene?

Til feltarbeidet har vi videreutviklet en velferdsprotokoll for sau, bl.a. med å innlemme kvalitative atferdsregistreringer. Med denne protokollen gjennomførte vi velferdsregistreringer i 64 sauebesetninger i ulike deler av landet. Tre veterinærer og to veterinærstudenter utførte dette arbeidet, og de ble over alt tatt godt imot av produsentene! Det ble totalt utført helseundersøkelser av 1759 sauer, i tillegg til at det ble gjort en rekke miljøregistreringer i fjøset. For mange av helsetilstandene vi undersøkte var det heldigvis lav forekomst, mens forvokste klauver og fortykket hud på knærne var blant de vanligste problemene vi registrerte. På avslutningsseminaret kommer vi til å presentere informasjon om hvilke faktorer ved fjøset og drifta som har mest å si for de ulike helse- og atferdsmessige indikatorene på sauevelferd. Ved å koble data fra felt med spørreundersøkelsen har vi også funnet interessante sammenhenger mellom sauebønders arbeidsmotivasjon og sauenes atferd.

Data fra spørreundersøkelsen ble slått sammen med både dataene vi registrerte i felt og data fra sauekontrollen, og i den avsluttende fasen ser vi etter flere sammenhenger som kan komme til nytte for saueprodusenter som ønsker å finne

gode løsninger for seg selv og sauene i forbindelse med oppgradering av gammelt fjøs eller bygging av nytt.

Plass til får?

For de andre av våre husdyrarter har norske myndigheter satt opp helt spesifikke krav til størrelse på bingeeareal, men ikke for småfe. Men hva er så behovene til sau og hvor stor plass trenger de? Faktisk varierer anbefalinger og krav til bingeeareal for sau forbausende mye fra land til land. I Norge er det ganske vanlig å holde søyer i binger med et areal på 0,75 – 0,90 m²/dyr. For å bedre kunne svare på spørsmålet om hvor stor plass søyer trenger, gjennomførte vi et forsøk der søyer hadde bingeplass på henholdsvis 0,75 m²/søye, 1,50 m²/søye og 2,25 m²/søye. Vi gjorde omfattende adferdsobservasjoner av søyenes aktivitet. Hva fant vi så? Trenger søyene mer plass?

Hvor fort spiser søyer kraftfôr – og hvor mye drikker de?

Vi gir ofte søyer kraftfôr i lange fôrtroer der alle søyene i bingen kan spise samtidig. Vi «håper» da at alle søyene får sin andel av kraftfôrmengden, men det kommer selvsagt blant annet an på hvor fort hver enkelt søye spiser. Også her satte vi opp et forsøk der vi målte søyenes etehastighet både når de fikk spise alene og to sammen. Hvor stor variasjon er det så i etehastighet mellom søyer? Får hver enkelt søye sin tiltenkte rasjon?

Lammingstiden er travel for sauebøndene og blant annet så reorganiseres bingene i sauehuset. Søyer som skal/har lammet settes i enkeltbinger. Siden dette tross alt er en relativt kort periode, er det mange som ikke har fått satt opp drikkeipler eller drikkekar til alle søyene, og heller satser på manuell tildeling i bøtter. I et forsøk ble inntaket av drikkevann målt daglig i de første 14 dagene etter lamming for 18 Nor-X søyer med tvillinglam. Resultatene viste at vannopptaket varierte forbausende mye både mellom søyer og fra dag til dag.

Enkel fôring med rundballer – et dyrt alternativ?

I en spørreundersøkelse i 2012 oppga 90 % av saueholderne at de fôret sauene med grovfôr mer enn en gang daglig. Det antyder at de har et tradisjonelt system med fôrbrett. Bruk av fôrhekker og rundballer er imidlertid enklere og arbeidsbesparende, men en klar ulempe er stort fôrsøl. I to f-orsøk ved NMBU ble mengden av fôrsøl registrert ved ulike typer fôrhekker, ulik kvalitet på grovfôret og mengde fôr i fôrhekken (hele/halve rundballer) for grupper av drektige søyer. Mengden fôrsøl var generelt stor, og tilsvarte faktisk mer enn forventet daglig fôropptak. Hva kan vi så gjøre for eventuelt å redusere fôrsølet?

Kostnader og arbeidstid i nye sauefjøs: Enkle løsninger eller automatisering?

I en egen arbeidspakke ledet av NIBIO ble blant annet kostnader og arbeidstid i relativt nye bygnings- og driftsløsninger for sau nøye undersøkt. Det ble gjennomført en spørreundersøkelse til sauebønder som bygde nye fjøs i 2008 eller senere, basert på spørreundersøkelsen som ble gjennomført tidligere i prosjektet. I undersøkelsen spurte vi om investeringer, maskin- og driftskostnader og arbeidstid i fjøset, inkludert håndtering av gjødsel. Disse dataene vil bli brukt til å finne ut av hva som driver totale kostnader i nye sauefjøs, i hvilken grad mekanisering faktisk reduserer arbeidskostnader, og om det er store forskjeller i kostnader i forskjellige typer bygninger. Mange av disse dataene vil være ferdig analysert i løpet av vinteren og presenteres på sluttseminaret.

Prosjektet FåreBygg er et samarbeid mellom Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet (NMBU) Veterinærinstituttet (VI), og Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO), Småfeprogrammet i Fjellregionen og Animalia. Prosjektleder er Randi Oppermann Moe (NMBU Veterinærhøgskolen), og Karianne Muri (NMBU Veterinærhøgskolen), Knut Egil Bøe (NMBU Ås) og Anne Strøm Prestvik (NIBIO) leder de ulike delprosjektene. Vi takker Småfeprogrammet for Fjellregionen, Animalia, Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) og Forskningsmidler over jordbruksavtalen (JA) for prosjektfinansiering.

Sluttseminar på Tynset 28.2.2019 - meld deg på!

De viktigste resultatene fra FåreBygg presenteres på sluttseminaret som arrangeres i Storsalen på Tynset Kulturhus 28.2.2019 (kl. 12:00-16:00). Vi serverer en lett lunsj før seminaret starter (kl. 11:00-12:00) og det vil bli servert kaffe og kaker underveis. Deltakelse på seminaret er gratis, men vi må ha din påmelding til randi.moe@nmbu.no, **INNEN 16.2.2019** for å sikre at det er bestilt nok mat til alle som ønsker å delta!

- 11:00-12:00 Lett lunsjservering
- 12:00-12:05 Velkommen, om FåreBygg v/prosjektleder Randi Oppermann Moe (NMBU)
- 12:05-12:10 Fremtidsrettet sauehold - Småfeprogrammet for Fjellregionen, v/Jorunn Stubsjøen
- 12:10-12:40 Samarbeid, kivist inkje – om ny utmarksbruk, tålegrenser og samarbeid mellom utmarksbrukarar, v/ Bjørn Egil Flø (NIBIO)
- 12:40-13:40 Hva betyr mest for bonden - og hva betyr mest for sauene? v/Karianne Muri (NMBU) og Solveig Marie Stubsjøen (VI)
- 13:40-14:10 Pause med kaffe og kaker
- 14:10-15:10 Hvor mye plass trenger sauene?
Hvor fort spiser søyer kraftfôr – og hvor mye drikker de?
Enkel fôring med rundballer – et dyrt alternativ?
v/Knut Egil Bøe (NMBU)
- 15:10-15:45 Kostnader og arbeidstid i nye sauefjøs: Enkle løsninger eller automatisering?
v/Anne Strøm Prestvik og Ola Flaten (NIBIO)
- 15:45-16:00 Oppsummering, slutt

Vel møtt!